

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Poetica astronomica

Hyginus, Gaius Iulius

[Venedig], 22. Jan. 1485

Liber primus

[urn:nbn:de:bsz:31-249028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-249028)

& quid efficeret ad eū pueniēs sol. In eiufdē circuli demōstra-
tione ostēdim⁹ q̄re Aries inter sidera celerrim⁹ diceret. Pauca
preterea de hyemali circulo dixim⁹. Exinde zodiacū circulum
diffiniuim⁹ & ei⁹ effect⁹. Et q̄re poti⁹. xii. signa q̄. xi. numerent
Quid etiā nobis de reliq̄s circulis uideret. His p̄positis reb⁹
ad id loci uenim⁹: ut exponerem⁹ utrū mūdo ipse cū stellis uer-
teret. An mūdo stāte uage stalle ferrent: & quid de eo nobis &
cōplurib⁹ uideret: quaq̄ ratiōe ipse mūd⁹ uerteret. Preterea q̄re
nōnulla signa celeri⁹ exorta serius occiderēt: Nōnulla etiā tar-
dius ceteris exorta: citius ad occasū puenirent. Quare etiā quē
signa pariter oriant: nō simul occidāt. Eodē loco dixim⁹ q̄re nō
essent in sphaera sup̄iora interiorib⁹ hemicycli cōilia & quot mo-
dis stellas uidere nō possim⁹. Preterea scripsimus in. xii. signo/
rū ortu: quē de reliquis corpa exoriri: & quē eodē tpe occidere
uiderent. Deinde ordine p̄scripsim⁹: Sol utrū cum mūdo fixus
uerteret: an ip̄e p̄ se moueret. Et cū ip̄e p̄ se moueat & cōtra. xii.
signorū ortus eat: q̄re uideat cū mūdo exoriri & occidere. De/
inde p̄tin⁹ de lunę cursu pauca p̄posuimus & utrū suo an alieno
lumine uteret. Eclipsis solis & lunę quō fieret: quare luna p̄ eū
dem circulū iter faciēs celeri⁹ sole currere uideat: & qd̄ fefellerit
eos q̄ ita senserint. Quinq̄ stelle quantū hnt̄ interuallū. & utrū
quinq̄ an septē sint: & utrū quinq̄ certe errēt an oēs. & quinq̄
quō currāt. Dixim⁹ etiā qua ratione priores astrologi nō eodē
tpe signa & reliq̄s stellas reuerti dixerint. & quare metā diligē-
tissime obseruasse uideant & qd̄ reliquos fefellerit in eadē cau-
sa. In his igit̄ tā multis & uariis reb⁹ nō erit mirū aut p̄timescen-
dū: qd̄ tantū numerū uersuū scripserim⁹. Neq̄ enī magnitudinē
uoluminis: sed rerū multitudinē p̄itos cōuenit spectare. Qd̄ si
longior in sermōe uisus fuero: nō mea faciūditate: sed rei neces-
sitate factū existimato. Nec si breui⁹ aliqd̄ dixero: min⁹ idē ua-
lere cōfido q̄ si plurib⁹ esset audiendū uerbis. Etenī preter no-
strā scriptionē sphaerę: quę fuerit ab Arato dicta obscuri⁹: p̄secuti

planius ostendim⁹ ut penit⁹ id qđ cepim⁹ exquisisse uideremur.
Qđ si ul' optimis usus auctorib⁹ effeci: ut neq; ueri⁹: neq; breui⁹
diceret quispiā: nō ımerito fuerim laudari dign⁹ a uobis: que ul'
amplissima laus hoīb⁹ est doctis. Si minus: nō deprecamur in hac
cōfectione: nostrā sciam ponderari. Iōq; maiorib⁹ etiā niti labo
rib⁹ cogitam⁹: in quib⁹ & ipsi exerceamur: & quib⁹ uolum⁹ nos
probare qđ possim⁹. Etenī necessariis nostris hoīb⁹ scientissimis
maximas res scripsim⁹: nō leuib⁹ occupati reb⁹ ppli captam⁹ existi
mationē. Sed ne diuti⁹ de eo qđ neglexim⁹ loq̄mur: ad ppositū
ueniem⁹ & initiū rerū demonstrabim⁹. De mūdo & sphaera.

Mundus appellatur: is qui constat ex Sole & Luna
& terra & omnibus stellis.

Sphaera ē species quedam in rotundo con
formata: omnib⁹ ex partibus equalis ap
parens: unde reliqui circuli finiunt. Huius autē
exitus neq; initiū potest definiri: Ideo qđ in ro
tundo omnes tractus & initia & exitus signifi
cari possunt. De centro.

Centrum ē cui⁹ ab initio circūductio sphaerę termina
tur ac terre positio cōstituta declarat. De Axi.

Dimensio que totius ostendit sphaerę: cum ex utrisq;
partibus eius ad extremam circūductionem recte
ut uirgule perducunt: que dimensio a cōpluribus
axis est appellata. Huius autem cacumina: quibus
maxime sphaera niti⁹ Poli appellant: Quorū alter
ad aquilonē spectans Boreus: alter oppositus Austro Notus ē
dictus. De significatione.

Significationes quedā in circūductionē sphaerę cir
culi appellantur: E quibus Parallele dicuntur: qui
ad eundem polum cōstituti finiunt. Maximi autē
sunt: qui eodem centro quo sphaera continentur:
Hozion appellatur is: qui terminat ea: que pspici

aut nō uideri possunt. Hic autē incerta ratione diffinit: q̄ mo / do polo subiectus: & circulis his qui Parallele dicuntur: modo duobus extremis & equalibus nixus: modo aliis partib⁹ adie / ctus terre puidet̄ ita: ut cūq; fuerit sphaera collocata. Polus is: q̄ Boreus appellat̄: puideri potest semp. Notus autē ratiōe dissi / mili semp est a cōspectu semotus: Naturalis autē mundi statio phisice dicitur: Ea est in boreo polo finita: ut oīa e dextris par / tibus exoriri: in sinistris occidere uideant̄. Exortus enī est su / bita quēdam species obiecta nostro cōspectui. Occasus autē pa / ri de causa ut erepta ab oculis uisa.

De figuratiōe circulorū sphaere.

In finitiōe mūdi circuli: sūt parallele quinq; in qb⁹ tota ratio sphaere cōsistit: p̄ter eū q̄ zodiac⁹ appel / lat̄: q̄ q̄ nō ut ceteri circuli certa dimensiōe finitur & inclinatio aliis uideat̄: λοςος: a grecis est dictus Quinq; autē: quos supra diximus: sic in sphaera me / tiunt̄: initio sūpto a polo q̄ Boreus appellat̄ ad eū qui notus & antarcticos uocat̄. In. xxx. ptes unūq; hemisphaerū diuidit̄: Ita uti dimēlio significari uideat̄ in tota sphaera p. lx. ptes factas. Deinde ab eodē principio boreo sex ptib⁹ ex utraq; finitiōe sūptis: circulus ducit̄ cuius centron ipse est polus finit⁹: q̄ circu / lus: arcticos appellat̄: q̄ intra eū arcturi simulachra ut inclusa p / spiciunt̄. Quē signa a nostris urfarū specie ficta septētriones ap / pellant̄. Ab hoc circulo de reliq; ptib⁹ quinq; sūptis eodē cen / tro quo supra dixim⁹ circulus ducit̄: q̄ therinos tropicos appel / lat̄: Ideo q̄ sol cū ad eū circulū puenit: estatē efficit eis: q̄ in aequi / lonis finib⁹ sūt. Hyemē autē eis: quos austrī flatib⁹ appositos añ diximus. P̄terea q̄ ultra eū circulū sol nō trāsit: sed statim re / uertit̄: tropicos ē appellat⁹. Ab hac circuli significatiōe q̄tuor de reliquis ptib⁹ sūptis: ducit̄ circulus ægnoctialis a grecis hysē merinos appellat⁹: ideo q̄ sol cū ad eū orbē puenit æquinocitiū conficit: Hoc circulo facto: dimidia sphaere pars constituta p̄spi

7
citur. E contrario item simili ratione a noto polo sex partibus
sumptis ut supra de boreo diximus: circulus ductus antarcti/
cos uocatur: & contrarius est ei circulo: quē arcticon supra dif/
finiuimus: Hac diffinitione spherę centroq; poli qui notus di/
cis quinque partibus sumptis: circulus chimerinus tropicus insti/
tuitur: a nobis byemalis: a nonnullis etiā brumalis appellatus.
ideo & sol cum ad eū circulum peruenit hyemē efficit his: qui
ad aquilonem spectant: & statem autē his: qui in austri partibus
domicilia constituerūt. Quanto enim abest longius ab illis qui
in aquilonis habitant finibus: hoc hyeme maiore conflictant:
Aestate autē his quibus sol appositus uidentur: Itaq; & ethiopes
sub utroq; orbe necessario fiunt. Ab hoc circulo ad equinoctia
lem circulū: reliquę fiunt partes quattuor. ita ut sol p octo par/
tes spherę currere uideat. Zodiacus autē circulus sic uel optime
diffiniri poterit: ut signis factis: sicut postea dicemus: ex ordi/
ne circulus pducatur. Qui autē Lacteus uocatur contrarius equino/
ctiali: ibi oportet ut eū mediū diuidere: & bis ad eū puenire ui/
deatur. semel in eo loco ubi aquila constituit. Iterū autē ad eius
signi regionē quod procyon uocat. Xii. signorū partes sic diuidit.
Quinque circuli: de quibus supra diximus: ita finiuntur: ut unus/
quisq; eorum diuidat in partes. xii. & ita ex eorū punctis linee
pducant: quę circulos significant factos. in quib⁹. xii. signa de/
scribant. Sed a nonnullis imperitiorib⁹ queritur quare nō equis
partibus circuli finiant: hoc est ut de. xxx. partib⁹ quine partes
diuidant: & ita circuli pari ratione ducant: id facillime defendi
posse confidimus. Cum enī media spherā diuisa est eius circuli:
nullus potest equalis esse. Qui quis proxime eū accedat: tamē
minor esse uideat. Itaq; qui primū spheram fecerunt: cum uel/
lent omnium circulorū equas rationes esse. p rata parte: uoluerūt
significare: ut quanto magis a polo discederet: hoc minorē nu/
merū partium sumeret in circulis metiendis. quo necesse his erat
maiorē circulū definire: Quod etiā ex ipsa spherā licet itelligere.

Quāto magis a polo discedes: hoc maiores circulos fieri: & hac re minorē numerū duci: ut pares eorū uideant effectus. Et si nō in .xxx. partes unūquodq; hemisphēriū diuidatur: sed in alias quodlibet finitiones: tamen eo ratio peruenit eius ac si .xxx. partes fecisset.

De zodiaco circulo.

Odiacus circulus tribus subiectus: de quibus supra diximus: ex quadā parte cōtingit estiuū & hyemale circulū: equinoctiale autē medium diuidit. Itaque sol per zodiacum circulū currens: neque extra eū transiēs: necessario cū signis his: quibus inixus iter conficere uidetur puenit ad eos: quos supra diximus orbes: & ita quattuor tēpā definit. Nā ab ariete incipiens Ver ostēdit: & taurum & geminos transiens idē significat. Sed iā capitibus geminorum circulū estiuū tangere uidetur: & per cancrū & leonē transiēs & uirginē: estate efficit. Et rursum a uirginis extrema parte transire: ad equinoctiale circulū respicit. In libra autē equinoctiū cōficit: & autumnū significare incipit. Ab hoc signo transiens ad Scorpium & Sagittariū. Deinde p̄tinus incurrit in hyemale circulū: & a capricorno: aquario: piscibus hyemē trānsigit. Itaque ostenditur nō per tres ipsos circulos currere: sed zodiacū transiens ad eos puenire. Sed quoniam de his rebus diximus. Nūc terrę positionē definiemus & mare quibus locis interfusū uideatur ordine exponemus.

De terra & mari.

Terra mundi media regione collocata: omnibus partibus equali dissidēs intervallo: centrum obtinet sphaerę. Hęc mediā diuidit Axis in dimensionē totius terrę: Oceanus autē regione circūductiōis sphaerę perfusus: prope totius orbis alluit fines: Itaque & ligna occidentia: in eundē decidere existimant. Sic igitur & terras contineri poterim⁹ explanare. Nā quęcunq; regio est quę inter arcticon & estiuū finē collocata est: ea diuiditur tripartitā: Et quibus una pars Europa. altera Apherica. tertia Asia uocatur. Europā

9
igitur ab aethiopia diuidit mare ab extremis oceanus finibus & her-
culis columnis. Asia uero & lybia cum egypto determinat os Nili
fluminis: quod canopicon appellatur: Asiam ab europa Tanais diui-
dit bipartita se conficiens in paludem: quae Meotis appellatur. Hac
igitur definitione facile potest mare omnibus obiectum finibus ter-
re: Sed ne uideatur nonnullis mirum: cum sphaera in .lx. partes diuidatur:
ut ante diximus. quare definiuimus ab aestiuo circulo ad arcti-
cum finem duntaxat habitari: sic uel optime defendimus. Sol enim
per media regionem sphaerae currens: nimium his locis efficit feruorem
Itaque quae finis est ab aestiuo circulo ad hyemale: ea terra a grecis
Διαφεκων uenem uocatur quae neque fruges propter exustam terram nasci:
neque homines propter nimium ardorem durare possunt. Extremae
autem regiones sphaerae duorum circularum: quorum alter Boreus alter
Notus uocatur sine arctici circuli: & eius qui antarticus uocatur
non habitantur: Ideo quod sol est semper ab his circulis longe: uentique
assiduos habent flatus. Quauis enim sol ueniat ad aestiuum circulum
tamen longe ab arctico uidebitur sine: id ita esse: hic quoque licet
intelligere. Cum enim sol ueniat ad eum circulum: qui hyemalis uocatur:
& efficiat nobis qui prope eum sumus constituti nimium frigus:
quid arbitramur eis locis frigoris esse: qui longius etiam abunt
a nobis. Quod cum in hac parte sphaerae fiat: idem in altera parte
definitum putauimus. ideo quod similes eius sunt effectus. Praeterea
hinc quoque intelligimus illic maximum frigus. & in aestiuo circulo
calorem esse. quod quae terra habitatur: Eos tamen uidemus qui proxime
sunt arcticon finem uti braccis & eiusmodi uestitu uestitum. Qui
autem proximi sunt aestiuo circulo: eos ethiopas & perusto corpore
esse. Habitat autem sic temperatissimo caelo cum inter aestiuum cir-
culum & arcticum finem haec ueniat temperatio. quod ab arctico cir-
culo frigus: ab aestiuo feruor exortus in unum concurrans: efficit
media finem temperatam: quae habitari possit. Itaque cum sol ab eo
loco discessit: hyeme necessario conflictamur. quod uentum exorien-
tem non reuerberat sol. Quod cum ueniat in hac diffinitione, illud

quoque fieri posse uidemus: ut hyemali circulo nobis ad antarcti/
cum finem habitari possit. quod pares eodem pueniant casus: Certum
quidem esse nemo contendit. neque puenire eo potest quisquam: propter
interiectum terrae: quae propter ardorem non habitatur. Sed cum uidemus
hanc regionem sphaerae habitari: illam quoque in simili causa posse com-
stitui suspicamur. Clarissimi uiri Hyginii de signorum
caelestium historiis. Liber secundus.

Ed quoniam quae nobis de terrae positione dicen-
da fuerunt: & sphaeram totam diffiniuimus: Nunc quae
in ea signa sunt nominabimus sigillatim. E quibus
igitur primum: Duas arctos & draconem: Deinde arcto-
pbilaca cum corona dicemus: Ceteum qui engo-
nasin uocat: Exinde Iyram cum Iphigene & eius uxore Cal-
siopaea filiaque Andromeda & genero Perseo. Dicemus etiam pro-
tinus Aurigam a grecis *ἡρίων* appellatam. Ophiurum praeterea
cum sagitta & aquila paruoque delphine. Inde Equum dicemus cum
eo sidere quod deloton uocatur. His corporibus enumeratis
ad .xii. signa perueniemus. Ea sunt haec. Aries: Taurus. Gemini
Deinde cancer cum leone & uirgine. Praeterea Libra dimidia pars
scorpionis: & ipse scorpions cum sagittario: & capricorno. Aqua-
rius uero cum piscibus: reliquas habet partes. His connumeratis
suo ordine est ceterum cum Eridano flumine & lepore. Deinde orion
cum canem: & eo signo quod procyon dicitur. Praeterea est argo
cum centauro & Ara. Deinde hydra cum pisce qui notus uocatur. Horum
omnium non inutile uidebitur historias proponere: quae certe aut utili-
tate ad scientiam: aut iocunditate ad delectationem afferent lectori.

Gitur: ut supra diximus initium est nobis Arctos ma-
xima. Hanc autem Hesiodus ait esse Calisto nomi-
ne: Lycaonis filiam: eius qui in archadia regnauit
eamque studio uenationis inductam ad Dianam se ap-
plicuisse a qua non mediocriter esse dilectam propter
utriusque consimile naturam. Postea autem ab ioue compressam ueritatem